

**Streszczenie rozprawy doktorskiej,
„Prawna ochrona życia dziecka poczętego w świetle międzynarodowych standardów
ochrony praw człowieka”**

Rozprawa doktorska dotyczy prawnej ochrony życia dziecka poczętego w świetle międzynarodowych standardów ochrony praw człowieka, a jej głównym celem było ustalenie, czy i jakim zakresie standardy te obejmują życie w fazie prenatальной, a także wskazanie kierunków ich współczesnej ewolucji. Osiągnięcie tego celu umożliwiły zastosowane w dysertacji metody badawcze, które pozwoliły uzyskać wiedzę m.in. na temat terminologii odnoszącej się do istoty ludzkiej w okresie prenatalnym. Pozwoliły również na systematyzację koncepcji filozoficzno-etycznych i kryteriów biologicznych determinujących status prawny *nasciturus*, szczegółowe badanie systemu ONZ, systemu Rady Europy (EKPCz i Konwencja Bioetyczna), prawa Unii Europejskiej, analizę porównawczą ustawodawstwa Irlandii i Polski oraz sformułowanie postulatów *de lege ferenda* wobec polskiego prawa aborcyjnego. W dysertacji poddano weryfikacji hipotezę główną, zgodnie z którą prawo międzynarodowe nie rozstrzyga wprost momentu powstania prawa do życia, ani podmiotowości prawnej dziecka poczętego, pozostawiając tę kwestię marginesowi swobody państw, przy jednoczesnej tendencji organów traktatowych do wzmacniania ochrony praw reprodukcyjnych kobiet kosztem ochrony życia prenatalnego.

Podstawową metodą badawczą zastosowaną w rozprawie była metoda dogmatyczno-prawna, służąca analizie i wykładni aktów prawa międzynarodowego, europejskiego i krajowego oraz orzecznictwa ETPCz, TSUE, organów traktatowych ONZ, a także polskiego i irlandzkiego sądownictwa konstytucyjnego i powszechnego. Drugą istotną metodą była metoda historyczno-prawna, zastosowana w celu ukazania ewolucji regulacji prawnych oraz stanowiska organów międzynarodowej ochrony praw człowieka dotyczącego ochrony życia dziecka poczętego. Kolejną zastosowaną metodą była metoda komparatystyczna (prawnoporównawcza), która umożliwiła porównanie rozwiązań prawnych przyjętych w różnych systemach i porządkach prawnych. Uzupełniając posłużono się także metodą aksjologiczną.

Struktura rozprawy została podporządkowana celowi stopniowego przechodzenia od zagadnień ogólnych do analizy szczegółowych rozwiązań przyjmowanych w poszczególnych systemach ochrony praw człowieka oraz w prawie krajowym. W pierwszym rozdziale omówiono terminologię używaną w prawie polskim i międzynarodowym na określenie istoty ludzkiej w prenatalnym okresie rozwoju, kluczowe koncepcje filozoficzno-etyczne

i biologiczne odnoszące się do początków życia ludzkiego, status prawny płodu ludzkiego na gruncie ustawodawstwa polskiego oraz modele prawnej ochrony dziecka poczętego we współczesnych systemach prawnych. Drugi rozdział poświęcono uniwersalnemu systemowi ochrony praw człowieka ONZ, ze szczególnym uwzględnieniem analizy traktatów międzynarodowych gwarantujących prawo do życia oraz orzecznictwa organów traktatowych ONZ w sprawach dotyczących aborcji i praw reprodukcyjnych. W trzecim rozdziale przedstawiono ochronę życia dziecka poczętego i embrionu ludzkiego w systemie Rady Europy, analizując orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz regulacje Europejskiej Konwencji Bioetycznej wraz z protokołami dodatkowymi, w szczególności w zakresie badań na embrionach i zakazu klonowania. Czwarty rozdział dotyczy regulacji Unii Europejskiej, w tym statusu prawa do życia i ochrony integralności osoby ludzkiej w Karcie Praw Podstawowych, prawa pochodnego w dziedzinie biotechnologii i medycyny oraz narastającej roli *soft law* – zwłaszcza rezolucji Parlamentu Europejskiego – w kształtowaniu standardów w obszarze praw reprodukcyjnych. Piąty rozdział ma charakter komparatystyczny i obejmuje analizę ustawodawstwa Irlandii i Polski w zakresie ochrony życia dziecka poczętego i dostępu do aborcji, ze szczególnym uwzględnieniem długoletniej konstytucyjnej ochrony *nasciturusa* w Irlandii, jej liberalizacji po referendum z 2018 r. oraz zaostrzenia polskich regulacji w następstwie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 2020 r., a także próbę sformułowania postulatów *de lege ferenda* zmierzających do zapewnienia zgodności polskiego prawa aborcyjnego z wymogami wynikającymi z Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Przeprowadzone badania wykazały, że akty prawa międzynarodowego składające się na system ochrony praw człowieka ONZ oraz europejski system ochrony praw człowieka nie zawierają jednoznacznych regulacji odnoszących się bezpośrednio do ochrony życia ludzkiego w fazie prenatalnej. Stan ten jest konsekwencją braku konsensusu społeczności międzynarodowej co do momentu, który należy uznawać początek życia ludzkiego i wiąże się z koniecznością pozostawienia państwom szerokiego marginesu swobody w tym obszarze. Szczegółowa analiza opinii organów traktatowych ONZ oraz wyroków ETPCz pozwoliła na przedstawienie ewolucji standardów interpretacyjnych, ukazując z jednej strony konsekwentne stanowisko ETPCz, z drugiej natomiast dostrzegalną zmianę podejścia w systemie ONZ – od ogólnych i neutralnych postanowień traktatowych w kierunku coraz bardziej rozwiniętej wykładni, wiążącej brak dostępu do legalnej aborcji z naruszeniem szeregu praw gwarantowanych przez traktaty międzynarodowe. Należy podkreślić, iż przy braku jednoznacznego traktatowego rozstrzygnięcia statusu prawnego dziecka poczętego oraz początku ochrony życia ludzkiego, kluczowe znaczenie dla praktycznego zakresu ochrony

przysługującej *nasciturusowi* ma stanowisko wyrażane przez organy traktatowe ONZ oraz ETPCz, a także krajowe uwarunkowania aksjologiczne i konstytucyjne, które pozwalają na przyjmowanie skrajnie odmiennych modeli ochrony w ramach tych samych standardów międzynarodowych. Przeprowadzone badania pozwoliły także na wysunięcie postulatów *de lege ferenda* mających na celu dostosowanie polskich regulacji dotyczących aborcji do standardów wynikających z Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Słowa kluczowe: dziecko poczęte, *nasciturus*, początek prawnej ochrony życia, prawo do życia, prawo do aborcji

Januszka Niedzwiedz